

DÜNYA TABİPLER BİRLİĞİ

Belge no: Başlık:	SMAC 213/Sağlıklı Çevre/Ekim2019 Gelecek Kuşakların Sağlıklı bir Çevrede Yaşama Haklarıyla ilgili WMA Kararı önerisi	Orijinali: İngilizce
Alıcı	Asil ve Ortak Üyeler	Öngörülen Eylem (ler): Yorumlar
Not	Türk Tabipleri Birliği (TTB) tarafından önerilmiştir. Tiflis'te yapılan 213. Konsey toplantısı (Ekim 2019) görüş ve yorumlar için dağıtılmasını kararlaştırmıştır.	
İlgili politikalar	Sürdürülebilir Kalkınmayla ilgili DTB Açıklaması DTB'nin Sağlık ve İklim Değişikliğiyle ilgili Delhi Bildirgesi Fosil Yakıtlardan Vazgeçilmesiyle ilgili DTB Açıklaması	
Anahtar sözcükler	İklim Değişikliği, İklim Krizi, Çevre Kırımı, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Çevresel İklim Suçları, İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar, Fosil Yakıtlar, Ormansızlaşma, Hava Kirliliği	

Gelecek Kuşakların Sağlıklı bir Çevrede Yaşama Haklarının Korunmasıyla ilgili DTB Kararı

GİRİŞ

1. En son bilimsel ölçümler, dünyadaki en büyük buz sahanlığının modellenmiş kestirimlerin öngördüğüne göre 100 kat daha hızlı erimekte olduğunu ortaya koymuştur. Buzul erimesinin sonuçları arasında deniz seviyelerinin yükselmesi, kıyı bölgelerinde yaşam alanlarının kaybı, zorunlu göç, tarım alanlarının azalması, içme suyu kaynaklarının kaybı, donmuş mikroorganizmaların ve eski hastalıkların yeniden canlanması yer almaktadır.
2. Amazon bölgesinde ortaya çıkan, kimileri baltacılar, çiftçiler ve arazi açmak isteyen başkaları tarafından kasıtlı olarak çıkarılan binlerce yangın, iklim uzmanlarını, 2 milyon mil kareden fazla bir alana ve dokuz ülkeye yayılan bu gür cangıl açısından dönüşü olmayan bir noktaya hızla gidilmekte olduğu uyarısında bulunmaya zorlamıştır. Amazon bölgesinde yangınların artması ve bunu izleyen ormansızlaşma, küresel ısınmanın geri dönülmez sınırların gerisinde tutulmasına yönelik olarak Paris İklim Anlaşmasında öngörülen hedefin tutturulmasını ülkeler açısından daha da güçleştirmektedir.
3. İklim değişikliği ve hava kirliliği birbiriyle yakından ilişkilidir. Her ikisinin de sanayi üretiminde, ulaşımda ve enerji üretiminde gerçekleşen antropojenik salımlar yüzünden insan sağlığı üzerinde büyük etkileri vardır.

4. İklim değişikliği bağlantılı yangınların, fırtınaların ve sıcak dalgalarının aşırı sıklaşması boşa geçirilecek zaman olmadığına işaret etmektedir. Sergilenen çabaların acilen daha da hızlandırılması gerekmektedir; bu çabalarla birlikte, iklim krizinin durdurulması ve bu duruma uyum sağlanması açısından gerekli değişiklikler de ulusal ve uluslararası politika yapıcılar ve karar alıcılar tarafından duyurulup hayata geçirilecektir.
5. 1992 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı tarafından benimsenen Çevre ve Kalkınmayla ilgili Rio Bildirgesinde yer alan İlke 15 şöyle demektedir: “İhtiyati yaklaşım, çevreyi korumak amacıyla Devletlerin kendi yeterliliklerine göre geniş bir şekilde uygulanmalıdır. Ciddi ve telafisi mümkün olmayan zarar tehditleri olması durumunda, tam bilimsel kesinlik eksikliği, çevresel bozulmayı engellemeye yönelik maliyet etkin önlemleri erteleme nedeni olarak kullanılamaz.” Bu ihtiyati ilke, sanayi öncesi düzeylerle karşılaştırıldığında gezegenin 2 derecelik sıcaklık artışıyla belirlenen geri dönülmez sınırı aşmasına yol açacak iklim krizi karşısında da uygulanmalıdır.
6. BM, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), BM Çevre Programı (UNEP) ve İklim ve Temiz Hava Koalisyonu (CCAC) tarafından başlatılan Temiz Hava İnisiyatifi hükümetlere, araştırmacılara ve hükümet dışı kuruluşlara hava kirliliği ve iklim krizi sorunlarını birlikte ele almaları çağrısında bulunmaktadır.
7. Çevre kırımı (ekositi) ekosistemlerde ciddi kayıp, zarar ya da tahribat anlamına gelmektedir ve bu kavram iklimsel ve kültürel tahribatı da içermektedir. İnsanlığa karşı işlenen suçlardan farklı olarak çevre kırımı yalnızca insanlar değil tüm canlılar üzerinde ağır etkilere yol açmaktadır. Hâlihazırda, çevre kırımı söz konusu olduğunda uluslararası hukukta bir sorumluluk boşluğu bulunmaktadır. Çevre kırımının Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından bir suç olarak tanımlanması halinde bundan yeryüzünü iklim ve hava kirliliği krizlerinden koruyacak bir yasa olarak yararlanılabilir ve belli başlı kirleticiler uluslararası mahkemelerde çevre kırımı suçundan yargılanabilir.
8. Sağlık alanındaki profesyonellerin, insan yaşamını, dünyadaki doğal yaşamı ve her tür yaşam biçimini korumak üzere yaşama özen gösterme ve saygı duyma görevleri vardır.
9. İklim değişikliğine karşı mücadele kapsamında gerekli değişikliklerin gerçekleşmesi ve çözümlerin bulunması için proaktif davranma DTB'nin tarihsel sorumluluğudur.

ÖNERİLER

10. DTB gelecek kuşaklar dahil tüm insanlığın, temiz hava, toprak ve suyun yanı sıra gıda güvencesi gibi sağlıklı ve üretken bir yaşam için gerekli çevresel, ekonomik ve sosyal kaynaklara sahip olma hakkının bulunduğuna inanır.
11. İklim değişikliğinin acil müdahale gerektirmesi ve karmaşıklığı dikkate alındığında, bu krizin nedenlerini durdurmak için küresel bir değişimin gerçekleşmesi gerekecektir. Dolayısıyla DTB siyasetçiler, politika yapıcıları ve yargıçlar gibi ulusal ve uluslararası karar vericilere iklim krizinin ivediliğini, karmaşıklığını ve özünde başka olgularla bağlantısını görerek, geri dönülmez bir noktaya gelmeden önce iklim adaleti adına gelecek kuşakların haklarını korumak üzere hemen harekete geçilmesi çağrısında bulunmaktadır.
12. DTB, yalnızca ulusal tabii kuruluşlarıyla sınırlı kalmayıp ilgili tüm taraflara yönelik olmak üzere aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır:

- a. İklim değişikliğine yol açan herhangi bir fiil dâhil olmak üzere “Çevre kırımının” Uluslararası Ceza Mahkemesinde Soykırım, Savaş Suçları ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar gibi bir kırım suçu olarak kabul edilmesini sağlamak için Uluslararası Ceza Mahkemesinin yönetici belgesi olan Roma Tüzüğünde değişiklik önerisi verme yönünde üye devletlere çağrıda bulunulması.
- b. Tüm ulusal hükümetlere, politika yapıcılarına, araştırmacılara ve sağlık alanındaki profesyonellere, iklim değişikliği ile hava kirliliğine karşı birlikte mücadele politikaları geliştirip uygulamak üzere seferber olmaları çağrısında bulunulması.
- c. Tüm tıp mesleklerine, medyaya, hükümet kuruluşlarına ve hükümet dışı kuruluşlara iklim değişikliğini “iklim krizi” olarak tanımlama, ülkelerin liderlerine tüm toplum ölçeğinde bir seferberliği sağlanması adına iklim acil durumu ilan etme çağrısında bulunulması.
- d. Tıp okullarında müfredatın güncellenerek çevresel sorunların sağlıkla ilgili etkileri konusunda eleştirel düşünebilecek, iklim krizinin nedenlerini, etkilerini/boyutlarını bilen ve gelecek kuşakların haklarını korumaya yönelik çözümler önerebilecek sağlıkçılar yetiştirmek üzere bu konuda zorunlu dersler konulması.
- e. İklim krizine ve kirliliğe yol açan fosil yakıt kullanan sanayi kuruluşlarına yeni izinler verilmesinin önüne geçmek için tanıtım-savunu çalışmaları yapılması, çevre ve sağlık alanında faaliyet gösteren diğer aktörlerle ve uluslararası STK’larla birlikte kampanyalar düzenlenmesi.
- f. Ulusal hükümetlere ve WHO gibi uluslararası kuruluşlara, ilgili nüfus üzerindeki sağlık etkileri de dikkate alınarak kirletici ve sera gazı (CO₂, NO₂, SO₂, PM 10, PM 2.5, vb.) salım sınırlarını ve kılavuzlarını yeniden belirlemek üzere çevre koruma, değerlendirme, yeni sanayi tesislerine izin verilmesi ve bu tesislerin denetimi ile ilgili yönetmelikler benimsemeleri çağrısında bulunulması.
- g. Karbon salımlarının azaltılmasının yanı sıra hava kirleticilerini (örneğin yer düzeyi ozon, parçacık maddeler, vb.) de azaltarak sağlık alanındaki yararları azamiye çıkaracak, iklim adaletini sağlayacak ve sağlıkta hakkaniyeti geliştirecek politikaların aktif biçimde savunulması. Ulusal hükümetlere, WHO’nun Ortam Hava Kalitesi Kılavuzu değerlerinin tutturulmasını sağlayacak hava kalitesi ve iklim değişikliği politikalarını benimsemeleri ve yaşama geçirmeleri çağrısında bulunulması.
- h. Kamusal kampanyalar ve tanıtım-savunu çalışmalarıyla ulusal hükümetlere fosil yakıt sanayilerine yönelik sübvansiyonları kesmeleri ve bu kaynakları adil geçiş, sağlıklı enerji ve halkın refahını destekleyecek yönlere kaydırmaları çağrısında bulunulması.
- i. Hükümetlere ve özel sektöre yenilenebilir enerji ve enerji etkin elektrik üretimi, enerji aktarım sistemleri ve yapıları gibi alanlarda gerçekçi, ama iddialı hedefler belirlemeleri ve bu hedeflere yönelik ilerlemeyi izleyip sağlayacak mekanizmalar oluşturmaları çağrısında bulunulması.
- j. Hükümetlere ve özel sektöre, düşük karbon ekonomisine geçişten olumsuz etkilenen işçiler ve topluluklar için adil geçiş destekleyecek politikalara yatırım yapmaları ve özellikle iklim politikalarından etkilenen topluluklarda geçiş destekleyecek yeşil işlere ve yeşil ekonomiye yatırım yaparak gerekli sosyal korumayı sağlamaları çağrısında bulunulması.
- k. Ulusal hükümetlere, sınai tarım, hayvancılık ve ormansızlaşma gibi iklim krizinin diğer nedenleri konusunda da harekete geçmeleri çağrısında bulunulması. Sürdürülebilir tarımsal-

ekolojik uygulamalara öncelik veren ve bu uygulamaları mümkün kılan, sınıai tarımın yayılması için ormanlardan alan açılmasına son veren, hayvan temelli sınıai tarıma, çevreye zarar verici tarım ve balıkçılık uygulamalarına bağımlılığı azaltan yasal ticaret ve tarım politikalarının geliştirilmesi.

1. Ulusal hükümetlere, bir yandan üreticilere ve tüketicilere çok sayıda yan yarar sağlarken, üreticilere küresel bir destek ağı sunarken ve topraktaki karbonu tutarken diğer yandan arzu edilen değişimi sağlayabilecek olan yenilemeli tarımı yaygınlaştırmak üzere insan kapasitesine ve bilgi altyapısına yatırım yapmaları çağrısında bulunulması. Karbon salımlarını azaltabilecek, tarımsal toplulukların geçimini destekleyecek ve gelecek kuşaklara gıda güvencesi sağlayabilecek dayanıklı ve yenilenmeli yerel gıda sistemleri oluşturulması.

Geri plan bilgisi ekte yer almaktadır

□□□

18.11.2019

GERİ-PLAN BİLGİLER

- **Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC):** BM destekli bu mahkeme 2002 yılında kurulduğundan bu yana ağırlıklı olarak soykırım ve savaş suçlarına bakmıştır. Uluslararası Ceza Mahkemesi bireysel olarak iletilen gönderileri dikkate almaktadır. Gerek kırım suçunun unsurlarının oluştuğuna ilişkin kanıtların yeterli olup olmadığı, gerekse bunun soykırım gibi bir suç sayılıp sayılmayacağı belirlenmesi açısından iklim çevre kırım diğerlerinin bir adım ötesine geçer. Bu noktada, Savcılık Makamının şu hususları belirlemesi gerekir: işlenen suçlarla ilgili olarak, bu suçların ICC'nin yargı alanına girdiğini ortaya koyacak yeterli kanıtların olup olmadığı, iç hukuk düzeyinde gerekli işlemlerin yapıp yapılmadığı ve soruşturma başlatılmasının adaletin ve mağdurların yararına olup olmayacağı. Soruşturma başlatılması için gerekli koşulların karşılanmaması ya da suçların ICC'nin yargı alanına girmemesi halinde ICC Savcılığı soruşturma başlatamaz. Uluslararası Ceza Mahkemesinin başlangıçta “sevki” olarak bilinen işlemi kabul etmesi için gerekli kanıtlar kişiler, gruplar, devletler, hükümetler arası kuruluşlar ya da HDK'lar tarafından sunulabilir. Toplanan bilgiler arasında adli tıp kanıtları, uydu görüntüleri, tanık ifadeleri, hükümet belgeleri ve emirleri, cep telefonu görüşmeleri, bilgisayar ve e-posta kanıtları vb. yer alabilir. Toplanan bilgiler cezai sorumluluğun belirlenmesi açısından gerekli tüm verileri içermelidir¹.
- ICC 2016 yılında örneğin arazilere el konulması gibi çevre suçları dolayısıyla hükümetleri ve kişileri kovuşturacağını açıkladı.² İnsanlığın bugüne dek karşılaştığı en yıkıcı çevre sorunu iklim değişikliğidir. Gezegendeki iklim sistemi insanlığın temel ihtiyaçlarını karşılarken sistemin dengesi şimdi bozulmak üzeredir. İklim sisteminin olumlu çok sayıda geri besleme sistemi vardır (örneğin albedo etkisinin buzullardaki erimenin artması ölçüsünde azalması) ve bu durum kendi kendine büyüyen bir kartopuna benzer. Dolayısıyla iklim değişikliğiyle fosil yakıtlar arasında bir neden sonuç ilişkisi vardır. Bu bağlantı, **“insanlığa karşı iklim-eko kırım suçunun işlenmesi”** şeklinde değerlendirilmelidir. **İnsanlığın iklim değişikliğinde geri dönülmez noktaya gelmesini önleme açısından önünde çok sınırlı zaman kalmışken hükümetler fosil yakıtların yasaklanması konusunda hala bir mutabakata varamamıştır. Bu koşullarda, “iklim değişikliğine yol açmanın” Uluslararası Ceza Mahkemesi (ICC) tarafından insanlığa karşı suç olarak yargılanması gibi daha hızlı çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır.** İnsanlığa karşı suç Madde 7'de dünyadaki sivil herhangi bir nüfus kesimine yönelik yaygın ya da sistematik bir saldırı bağlamında tanımlanmaktadır. “İklim değişikliğine neden olma” ile **Roma Tüzüğü** Madde 7'de sıralanan suç türleri arasındaki nedensellik ilişkisi açıktır.³:
  - Madde 7-a ÖLDÜRME: İklim değişikliğine neden olma, gezegendeki 8 milyar insana yönelik olup belirli bir nüfusun kuraklık, kıtlık, temel ihtiyaçların karşılanamaması ve güvensizlik ölmesiyle sonuçlanacak/sonuçlanmakta olan bir fiildir. Yol açtığı sonuçlar açısından iklim değişikliğine neden olma dünyadaki 8 milyar insana yönelik bir saldırıdır. İklim sistemine zarar verme, yeni bir tür cinayet olarak insanlığın temel ihtiyaçlarının tahribi anlamına gelir.
  - Madde 7-b TOPLU YOK ETME – SOYKIRIM: iklim değişikliğine neden olma, dünyada yaşayan 8 milyar insana yönelik bir fiil olup kuraklık, kıtlık, insanların bağışık olmadıkları donmuş durumdaki bakteri ve virüslerin açığa çıkması, temel ihtiyaçların ve güvenliğin

¹ <https://www.earth-law.org/>

² <http://www.columbiaenvironmentallaw.org/is-there-space-for-environmental-crimes-under-international-law--impact-of--office-of--prosecutor-policy-paper-on-case-selection-and-prioritization-on--current-legal-framework/>

³ <https://www.icc-cpi.int/resource-library/Documents/RS-Eng.pdf>

sağlanamaması gibi olaylar sonucunda SOYKIRIM anlamını taşımaktadır. Yol açtığı sonuçlar açısından iklim değişikliğine neden olma ana ekosistem olarak gezegenin iklim koşullarını, hidrolojik ve karasal döngüleri tahrip etmektedir. İklim değişikliğine neden olma, dünyadaki 8 milyar insana yönelik bir saldırdır ve bu saldırı insan uygarlığının sona ermesiyle ve geniş bir sivil nüfusun yok olmasıyla sonuçlanabilir. İklim sistemine zarar verilmesi ÇEVRE KIRIMI adı verilebilecek yeni bir tür SOYKIRIM anlamına gelir.

- Madde 7-d NÜFUSUN ÜLKE DIŞINA ÇIKARILMASI ya da ZORLA BAŞKA YERE NAKLİ: İklim değişikliğine neden olma, kıtlık, kuraklık, temel ihtiyaçların karşılanamaması, kıyı sınırlarının değişmesi, yükselen deniz seviyesi, anormal iklim koşulları, sıcak dalgaları gibi sonuçlarıyla insanları göçe zorlamaktadır. Böylece iklim sığınmacılarının sayısı artarken insanlar hayatta kalabilmek için göçe zorlanmaktadır. Dolayısıyla, iklim değişikliğine neden olmayla 7-d'de tanımlanan nüfusun ülkelerinden çıkarılması arasındaki nedensellik ilişkisi çok açıktır.
- Madde 7-k KASITLI OLARAK GERÇEKLEŞTİRİLİP BEDENSEL, ZİHİNSEL YA DA FİZİKSEL SAĞLIKTA CİDDİ HASARA NEDEN OLAN BENZERİ DİĞER İNSANLIK DIŞI FİİLLER: Her geçen gün dünyamız Fukuşima ya da Çernobil gibi başka bir nükleer felaketle karşılaşabilir. İklim değişikliği söz konusu olduğunda ise dünyada artık güvenli bir yer kalmamıştır. Bilimsel araştırmalara göre iklim değişikliği depremleri de tetikleyebilecektir. İnsanlığın karşı karşıya geldiği bir başka ölümcül risk ise buzullarda ve donmuş kara parçalarında kalmış mikropların ve virüslerin iklim değişikliği sonucunda açığa çıkmasıdır. Bilim insanlarının, insan vücudunun milyonlarca yıl donmuş halde kalan bu mikroplara ve virüslere karşı bağışık olup olmadığı konusunda kuşkuları vardır.
- Buzul erimesi ve deniz seviyesinin yükselmesi: NASA ölçümlerine göre buzulların erimesi sonucunda deniz seviyeleri 20. yüzyıldakine göre 21 santim yükselmiştir ve bu yükselmenin 6,4 santimi 1993-2011 dönemine, yani daha yakın zamana aittir.^{4 5} Araştırmacılar vadi buzullarının su altı erime hızıyla ilgili doğrudan ilk kez ölçüm yapılmasını sağlayan bir yöntem geliştirmişler ve bunun sonucunda hâlihazırdaki teorik modellerin erimeyi iki kata kadar düşük tahmin ediyor olabileceğini belirlemişlerdir.⁶ Erimenin albedo etkisi ve bakterilerin yeniden canlanmasıyla kararan buz örtüsü nedeniyle hızlanmış olabileceği, bunun da kestirim modellerinde öngörülmediği belirtilmiştir.⁷ Önceden kestirilemeyen bir başka durum ise, yeryüzündeki en büyük karbon çukurlarından biri olarak dipte karbon biriktiren okyanusların su ısısındaki artış nedeniyle sera gazı salmaya başlamalarını tetikleyecek pozitif geri besleme mekanizmasıdır.⁸
- Amazon Yangınları: %60'ı Brezilya sınırları içinde kalan Amazon bölgesi dünyanın en geniş tropik yağmur ormanıdır. 2,12 milyon mil kare genişliğindeki bölge tüm dünyadaki ormanların absorbe ettiği yıllık toplam 2,4 milyar metrik ton karbonun yaklaşık dörtte birini tek başına absorbe etmektedir. Ormansızlaşma 2019 yılının ilk yedi ayında yüzde 67% oranında hızlanmıştır ve yalnızca Temmuz ayında bu artış üç katına çıkmıştır. Brezilyalı iklim bilimciler tüm Amazon bölgesinin %15-17'sinin şimdiden tahrip olduğunu belirtmektedir. Araştırmacılar başlarda daha büyük olumsuzluklar açısından kırılma noktasının %40 oranında tahribat olacağını düşünmüşlerdi. Ancak, küresel ısınmayla sıcaklıklar yükseldikçe ve yangınlar arttıkça bunda da değişiklik olmuştur. Bugün söz konusu kırılma noktasına %20-25 oranında tahribatla

⁴ <http://climate.nasa.gov/evidence/>

⁵ <http://www.soest.hawaii.edu/coasts/sealevel/>

⁶ <https://www.sciencedaily.com/releases/2019/07/190725150412.htm>

⁷ <https://www.sciencedaily.com/releases/2016/03/160323082211.htm>

⁸ Mestdagh T, Poort J, Batist MD, sensitivity of gas hydrate reservoirs to climate change: perspectives from a new combined model for permafrost-related and marine settings, Earth-Science Reviews (2017); 169:104-131, <https://doi.org/10.1016/j.earscirev.2017.04.013>

ulaşılabileceği belirtilmektedir.⁹ Amazon bölgesinde yaygınlaşan yangınların bugün Brezilya'nın geri kalan kısmında yaygın etkileri görülmektedir. Alevlerden çıkan bulut kümeleri Amazonas eyaletinden komşu Pará ve Mato Grosso eyaletlerine yayılmış, hatta 2000 mil kadar daha uzaktaki (3.200 km) São Paulo kentinde güneşi perdelemiştir. Sürüp giden yangınlar ormanların bir karbon tutucusu olarak işlevini daha da azaltacaktır. Avrupa Birliği'nin Kopernik İklim Değişikliği Servisi'ne göre yangınlar karbon monoksit ve ısınma etkisi yaratan karbon dioksit salımlarında açık bir artışa yol açmıştır ve bu insan sağlığı açısından bir tehdit oluşturduğu gibi küresel ısınmayı da artıran bir durumdur.^{10 11}

- **Küresel ormansızlaşmanın durdurulması:** Ormansızlaşmaya karşı mücadele iklim değişikliğini 1,5 derecede sınırlı tutma açısından yapılması gerekenlerin en az %30'unu karşılayacaktır. Tüm dünyada her yıl 6,5 milyon hektar orman yok olmaktadır. Bunun başlıca nedenleri de tanım için alan açma, kentsel gelişme, altyapı yaygınlaşması ve madencilik faaliyetleridir.¹²
- **Liderlerin iklim krizini reddetmeleri:** İklim krizinin kanıtları her geçen gün daha açık biçimde görülmektedir. Avustralya Tabipler Birliği iklim değişikliğinin sağlık alanında bir acil durum oluşturduğunu resmen ilan ederken bu durumun “bugün için ve gelecekte hastalarımız ve topluluklarımız üzerinde ciddi etkileri olduğunu gösteren net bilimsel kanıtlara” işaret etmiştir.¹³ Ne var ki, ABD Başkanı Biarritz'de yapılan G7 uluslararası liderler toplantısının Pazartesi günü gerçekleşen iklim ve biyolojik çeşitlilikle ilgili önemli tartışmasına katılmamış, Amazon yağmur ormanlarındaki yangınlarla ilgili ne yapılacağına ve karbon salımlarının azaltılmasında yeni yollara ilişkin görüşmelerde de yer almamıştır.¹⁴
- **BM Temiz Hava İnişiyatifi: [Temiz Hava İnişiyatifi](#)**¹⁵ BM, Dünya Sağlık Örgütü (WHO), BM Çevre Programı (UNEP) ve İklim ve Temiz Hava Koalisyonu (CCAC) tarafından başlatılmıştır. BM Genel Sekreteri İklim Eylemi Zirvesi Özel Elçisi Luis Alfonso de Alba girişimi 23 Temmuz 2019 günü Hindistan'ın Yeni Delhi kentinde açıklarken iklim ve hava kirliliği krizlerini aynı etmenlerin tetiklediğine ve bu iki sorunun ortak eylemlerle ele alınması gerektiğine işaret etmiştir. Söz konusu girişim, iklim değişikliğini hafifletme, hava kirliliğini azaltma ve sağlığı ileriye götürme hedeflerini kapsamlı biçimde ve aynı anda ele almayı amaçlamaktadır. BM Genel Sekreterinin 23 Eylül 2019 tarihinde gerçekleştireceği İklim Eylemi Zirvesinde sunumu yapılacak çok sayıdaki girişimden biri de budur. Böylelikle, iklime dayanıklı sağlık sistemleri, hava kalitesi izleme ve politika uygulama gibi alanlardaki yeni taahhütler ve yatırımlar için fırsatlar doğmuş olacaktır.¹⁶

⁹ <https://www.insurancejournal.com/news/international/2019/08/26/537962.htm>

¹⁰ <https://www.washingtonpost.com/weather/2019/08/21/amazonian-rainforest-is-ablaze-turning-day-into-night-brazils-capital-city/?noredirect=on>

¹¹ <https://www.sciencealert.com/-amazon-is-burning-at-a-record-rate-and-parts-were-intentionally-set-alight>

¹² https://www.footprintnetwork.org/content/uploads/2019/05/WWF_GFN_EU_Overshoot_Day_report.pdf

¹³ https://www.theguardian.com/australia-news/2019/sep/03/australian-medical-association-declares-climate-change-a-health-emergency?utm_campaign=PostBeyond&utm_medium=%23309982&utm_source=Twitter&utm_term=Australian+Medical+Association+declares+climate+change+a+health+emergency+%7C++Guardian

¹⁴ <https://www.theguardian.com/us-news/2019/aug/26/donald-trump-skips-g7-talks-on-climate-crisis-and-amazon-fires>

¹⁵ https://www.footprintnetwork.org/content/uploads/2019/05/WWF_GFN_EU_Overshoot_Day_report.pdf

¹⁶ http://sdg.iisd.org/news/clean-air-initiative-announced-ahead-of-un-climate-action-summit/?utm_medium=email&utm_campaign=2019-07-25-%20SDG%20Update%20AE&utm_content=2019-07-25-%20SDG%20Update%20AE+CID_787b8064c9f8ebb5bf7cc4a22ed5ad73&utm_source=cm&utm_term=Clean%20Air%20Initiative%20Announced%20Ahead%20of%20UN%20Climate%20Action%20Summit

- Sağlık ve İklim Alanlarında Küresel Eylem Çağrısı: 12 Eylül 2019 tarihinde San Francisco’da gerçekleşen Küresel İklim ve Sağlık Forumu sırasında 125 kadar ülkeden altı milyon sağlık çalışanını temsil eden 100’den fazla kuruluş tarafından onaylanan bir eylem çağrısı yapılmıştır. Forumu düzenleyen kuruluşlar Küresel İklim ve Sağlık İttifakı, UCSF Küresel Sağlık Bilimleri Enstitüsü Küresel Sağlık Grubu, “Health Care Without Harm” ve ABD İklim ve Sağlık İttifakı idi. Küresel İklim ve Sağlık Forumu, iklim ve sağlık alanındaki profesyonellerden bir topluluk oluşturmak, iklim için sağlık eylemi kapsamındaki küresel başarı öykülerini paylaşmak, iklim ve sağlık alanlarında bir ivme ve yeni taahhütler oluşturmak amacıyla ulusal ve yerel yönetimlerden, sağlık sistemlerinden, halk sağlığı kurumlarından, sivil toplumdan ve uluslararası sağlık kuruluşlarından 300 lideri bir araya getirmiştir. Sağlık sektörünün tüm dünyadaki liderlerinin karbon kirliliğini azaltma ve sağlıklı, dayanıklı topluluklar inşa etme taahhütlerini öne çıkaran forum İklim ve Sağlık Üzerine Eylem Çağrısı ile çalışmalarında zirve noktaya ulaşmıştır. Önde gelen 70 kadar sağlık kuruluşu tarafından benimsenen bu çağrı, iklim değişikliği çağında insanlığı daha ileriye götürmek üzere sağlık sektörünün öncelikli 10 tavsiyesini özetlemektedir:¹⁷
  - Paris Anlaşması çerçevesindeki taahhütlerin yerine getirilmesi ve güçlendirilmesi
  - Kömür, petrol ve doğal gaz kullanımından temiz, güvenli ve yenilenebilir enerji kullanımına geçilmesi.
  - Aktif ulaşımaya özel vurgu yapılarak sıfır karbon ulaşım sistemlerine geçilmesi.
  - Yerel ölçekte sağlıklı ve sürdürülebilir gıda ve tarım sistemleri oluşturulması.
  - Düşük karbon ekonomisine geçişten olumsuz etkilenen işçiler ve topluluklar için adil geçiş destekleyecek politikalar geliştirilmesi.
  - Toplumsal cinsiyet eşitliğinin iklim eyleminde merkezi bir yere oturmasının sağlanması.
  - İklim eylemi çağrısında sağlık sektörünün sesinin yükseltilmesi.
  - İklimle ilgili çözümlerin tüm sağlık hizmetleri ve halk sağlığı sistemlerine içselleştirilmesi.
  - İklim değişikliği karşısında dirençli topluluklar oluşturma.
  - İklim ve sağlığa yatırım yapılması.
- Greta Thunberg COP24 oturumunda konuşma yaptı, 12 Aralık 2018¹⁸ :
 “Adım Greta Thunberg, 15 yaşındayım ve İsveçliyim. İklim Adaleti adına konuşuyorum... Durumu olduğu gibi dile getirecek olgunlukta değilsiniz. Bu yükü bile çocuklara bırakıyorsunuz. Ama benim popüler olmak gibi bir derdim yok. Benim duyarlı olduğum konu iklim adaleti ve yaşayan bir gezegen. Çok az sayıda insan büyük paralar kazanmaya devam etsin diye uygarlığımız kurban ediliyor. Benim ülkem gibi varlıklı ülkelerde zengin insanlar lüks içinde yaşayabilsinler diye biyosferimiz kurban ediliyor. Bir avuç insanın lüksü için ödenen bedel çok sayıda insanın çektiği acılardır. 2078 yılında 75. yaş günümü kutlayacağım. Çocuklarım varsa onlar da muhtemelen o gün benimle birlikte olacaklar. Belki de bana sizleri soracaklar. Belki harekete geçmek için henüz zaman varken neden hiçbir şey yapmadığınızı soracaklar. Çocuklarınızı başka her şeyden çok sevdiğinizi söylersiniz ama onların geleceklerini tam da gözlerinin önünde çalarsınız. Siyasal olarak neyin mümkün olduğuna değil de neyin yapılmasına odaklanmaya başlamadığınız sürece umut da olmayacaktır. Bir krizi, ona kriz gibi davranmadıkça çözemeyiz. Fosil yakıt kullanımının kesilmesine ve hakkaniyete odaklanmamız gerekiyor. Eğer bu sistem içinde kalarak çözümlere ulaşmak çok imkânsız görünüyorsa belki de sistemin kendisini değiştirmemiz gerekir. Buraya dünya liderlerinden özen dilenmek için gelmedik. Bize geçmişte boş verdiniz, gene boş vereceksiniz. Artık mazeretimiz kalmadığı gibi zamanımız da kalmıyor. Buraya, beğenseniz de

¹⁷ <https://www.globalclimateandhealthforum.org/call-to-action>

¹⁸ https://www.fridaysforfuture.org/greta-speeches#greta_speech_apr16_2019

beğenmeseniz de değişimin geldiğini size söylemek için geldik. Gerçek güç halkındır! Teşekkür ederim!”

- Fosil yakıtlar yerine: Avrupalı vergi mükellefleri fosil yakıt endüstrisini her yıl 112 milyar Euro tutarında sübvansede etmektedir.¹⁹ İklim Eylemi Ağı (CAN) Avrupa, Denizaşırı Kalkınma Enstitüsü (ODI) ve Yeşil Bütçe Almanya (GBG) tarafından hazırlanan bir rapor, 11 Avrupa hükümetinin ve AB'nin Avrupa'daki petrol, gaz ve kömür projeleri için sağladıkları sübvansiyonları 2014 yılından 2016 yılına uzanan dönem için incelemektedir. Avrupa hükümetleri ve AB, zararlı sübvansiyonları 2020 yılına kadar devre dışı bırakma sözüne rağmen fosil yakıt üretimi ve tüketimi için her yıl 112 milyar Euro harcamaktadır. Uzmanlar bu durumdan en fazla yarar sağlayanın ulaşım sektörü olduğunu belirlemiştir. Dizel fiyatını düşük tutmak için sağlanan vergi kolaylıkları dâhil olmak üzere bu sektörde fosil yakıt kullanımını desteklemek üzere 49 milyar Euro'yu aşkın harcama yapılmıştır. Genel olarak alındığında ulaşım sektörü belirlenen toplam hükümet desteği içinde %44 paya sahiptir.²⁰
- İklim değişikliğine karşı mücadelede yenilenmeli tarım: 2012 yılında toplam küresel sera gazı salımı yaklaşık 52 GtCO₂e olarak belirlenmiştir. Isınmanın 1,5°C'de sınırlı tutulması için yıllık salım miktarının 2020 yılına kadar ~41 GtCO₂e'ye düşürülmesi gerekmektedir. Yenilenmeli organik tarımın bizi bu noktaya taşıması mümkündür. Basitçe söylemek gerekirse, tarım sistemlerinden ve mera denemelerinden elde edilen son verilere göre, kolay bulunabilir ve pahalı olmayan yönetim uygulamalarına geçilmesi halinde hâlihazırdaki yıllık CO₂ salımlarının %1007'ünü yalıtık tutmak mümkün olabilecektir. Küresel mera ve tarım alanı varlığının tamamını değil de yarısını esas alan bir tahmin yapıldığında yenilenmeli üretim tarzlarına geçişle 2012 yılındaki yıllık salımların %55'inin (29 GtCO₂) tutulabileceği görülmektedir. Mevcut ekim alanlarının yalnızca yarısında yenilenmeli tarıma geçilmesi ve mera yönetiminde herhangi bir değişikliğe gidilmemesi durumunda bile 41 GtCO₂e'lik 2020 eşiği tutturulacak, bu da ısınmayı 1.5°C'de tutmaya yönelik pek çok senaryoyu gerçekleştirebilir kılacaktır.²¹
- Fosil yakıtlardan adil geçiş: Adil Geçiş stratejileri ilk kez işçi sendikaları ve kökleri renkli insanların yaşadıkları düşük gelir düzeyindeki topluluklara uzanan çevre adaleti gruplarınca geliştirilmiştir. Bu gruplar, işçilere, halk sağlığına ve gezegene zarar veren sanayilerin devre dışı bırakılması gerektiğini görmüşler, ayrıca işçilerin başka işlere geçişi için adil yollar öngörmüşlerdir. Temelde, sınırdaki ve ön saflardaki topluluklarla ittifak halinde kirlilik yaratan sanayilerden çıkış yolları tanımlanmaktadır. Aralarından pek çoğu çevresel adalet hareketinde yer almış olan İklim Adaleti İttifakı üyeleri bu geçmişi temel alarak Adil Geçişin tanımında bir uyarlamaya gitmişlerdir. Buna göre Adil Geçiş, tüm toplulukları insana yakışır, üretken ve ekolojik açıdan sürdürülebilir geçim imkânlarına kavuşturacak ekonomilere, demokratik yönetime ve ekolojik dayanıklılığa geçişi sağlayacak bir dizi stratejiden oluşmaktadır. Halen mevcut ilkeler arasında yer alan Çevresel Adalet İlkeleri ve Demokratik Örgütlenme için Jemez İlkeleri ilgili çalışmalara yön verilmesinde önemli rol oynamıştır. Aşağıda belirtilen geçiş ilkeleri, CJA üyeleri ve müttefikleri tarafından geliştirilen çeşitli Adil Geçiş ilkelerinin pekiştirilmesi ve bir sentezde buluşturulması yönünde bir girişimdir. Kendi aramızdaki derinlikli bir çalışmanın ve tartışmaların sonucudur. Adil Geçişin farklı yerlerde farklı biçimler alabileceğinin kabulüyle birlikte, ortaklaşa sahiplenilen biri dizi temel ilke kolektif çalışmalarımızı güçlendirebilecektir.^{22 23}

¹⁹https://www.footprintnetwork.org/content/uploads/2019/05/WWF_GFN_EU_Overshoot_Day_report.pdf

²⁰<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/325751/9789241515566-eng.pdf?ua=1>

²¹https://www.footprintnetwork.org/content/uploads/2019/05/WWF_GFN_EU_Overshoot_Day_report.pdf

²²https://climatejusticealliance.org/wp-content/uploads/2018/06/CJA_JustTransition_Principles_final_hi-rez.pdf

²³https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/22101ijtguidanceforinvestors23november1118_541095.pdf

***